

T.C. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (AKUZEM)
ORTAK DERSLER

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

DERS NOTU

Konu					
Hafta	5	Dönem	Bahar	Öğretim Elemanı	Öğr. Gör . Nurdan Çetinkaya

1. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası

1.1 Balkan Paktı

1.2 Montreux Boğazlar Sözleşmesi

1.3 Sadabat Paktı

1.4. Hatay'ın Anavatanına Katılması

Lozan Barış Anlaşması'nın ardından Cumhuriyet'in ilanı gibi bir dizi inkılap hareketinden sonra kuruluşunu tam anlamıyla gerçekleştiren Türkiye, dış politikada bölgesel güvenliğini sağlamak hususu üzerinde duruyordu. Bu sebeple Balkan devletleri ile geniş çerçevede bir ittifak kurma fikrini ilk kez ortaya atacak ülke oldu.

Balkanlar eskiden bu yana birçok farklı etnik yapıyı içinde barındıran bir coğrafya olmuştur. Bu durum renkli bir kültür mozaiği oluşturuyordu, ancak bunun dezavantajı da; kargaşaydı. Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Alman İmparatorluklarının ve Rus Çarlığının parçalanmasıyla beraber aynı coğrafya üzerinde birçok farklı ulus-devlet kuruldu. Ancak bu dört önemli gücün çekilmesiyle beraber özellikle Avrupa kıtasında ciddi bir boşluk meydana geldi ve kuvvetler dengesi bozuldu. Balkanlarda oluşan siyasi harita öyleydi ki hemen hemen tüm devletler komşu devletlerin toprakları üzerinde hak iddia edebilecek düzeyde bulunuyorlardı. 1. Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzen de bölgede barışı sağlamaktan çok uzak kalınca, Balkan Devleti arasında huzursuzluk ve istikrarsızlık hakim oldu. Milletler Cemiyeti'nin çabaları, 1925 Locarno Anlaşmaları, Briand-Kellog Paktı gibi girişimler de kurulan bu düzeni korumaya yetmeyecektir (Değerli, 2008: 117).

1929 yılında meydana gelen ve tüm dünyayı sarsan ekonomik krizin de etkisiyle devletler bloklaşmaya başladılar. I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzeni korumaya çalışanlara “*Anti-Revizyonistler*” adı verilirken, kendilerine dayatılan ağır şartları kabul etmek zorunda kalanlara “*Revizyonistler*” dendi. Yeni düzenden hoşnut olmayan Revizyonistler bu düzeni değiştirmek için kararlı bir şekilde faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. Özellikle Almanya ve İtalya bu eylemleri, ülkelerinde kurdukları faşist sistemlerle bir yayılmacılığa dönüştürdüler. İtalya bilindiği üzere galip devletler safındadır. Ancak I. Dünya Savaşı sonrasında büyük devletler tarafından kendisine verilen sözler tutulmadı ve yalnızlığa itildi. Bunun yarattığı kızgınlık, ülkenin içinde bulunduğu ağır ekonomik koşullarla ve toplumsal kargaşayla da birleşince, İtalya’da 30 Ekim 1922’de Benito Mussolini iktidara geldi. Mussolini iç politikada diktatörlüğün koyu ve keskin uygulamalarını birer birer hayata geçirirken dış politikada da yayılmacı bir siyaset izlemeye başladı. Mussolini’nin “*Bizim Deniz*”, “*Büyük İtalya*” gibi sloganlarla niyetini açıkça ortaya koyarak, yayılma alanı olarak Doğu Akdeniz’i işaret etmesi Türkiye’yi tedirgin edecektir (Değerli, 2008: 118; Yalçın vd., 2002: 431).

Avrupa'daki bu gelişmeler ve yeni koşullar Türkiye'yi dışarıda barış ve istikrar aramaya ve sınırlarındaki devletlerle dayanışmacı bir siyaset izlemeye yöneltecektir. 1926 yılına kadar Balkan Devletleri ile daha çok ikili münasebette bulunmuş olan Türkiye, bu tarihten sonra ilişkilerini bölgesel alana taşımak adına girişimlerde bulunmaya başladı. Bu sebeple ilk olarak 1926 yılında bir Balkan İşbirliği teklifi öneren Türkiye, 1927 yılında “*Balkanlar Balkan halklarına aittir*” sloganı ile bir Balkan Paktı kurulması konusundaki kararlılığını sürdürdü. Ancak bunun oluşturulması pek de kolay değildi. Zira Arnavutluk ve Bulgaristan'ın mevcut statükoyu değiştirmekten yana, yani Revizyonist olmaları, buna karşılık; Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın statükoyu koruma taraftarı, yani Anti-Revizyonist olmalarından dolayı bu birleşme gecikti. Ancak Nüfus Mübadelesi sonrasında Yunanistan'la gelişen ilişkiler de bu sürece katkıda bulundu, 1929 Ekonomik Krizi'yle başlayan ekonomik buhran ve siyasi istikrarsızlık sonucunda da Balkan ülkeleri Türkiye'nin birliktelik önerisini dikkate almaya başladılar. Türkiye ve Yunanistan arasında 10 Haziran 1930 tarihinde imzalanan *Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması* da bu birleşime emsal teşkil edecektir (Kurtcephe ve Beden, 2015: 328-329).

Buna istinaden Türkiye ile Balkan ülkeleri birbirine yaklaştı ve bir dizi konferans gerçekleştirdiler. Bu konferanslardan ilki Türkiye, Yugoslavya, Romanya, Arnavutluk ve Bulgaristan'ın katılımıyla 5 Ekim 1930'da Atina'da yapıldı. Bundan sonra sırası ile her yıl tekrarlanandı. İstanbul, Bükreş ve Selanik'te toplanan konferanslar neticesinde siyasi işbirliği sağlanamadı, zira Bulgaristan ve Arnavutluk'un Revizyonist gayeleri bu durumu zorlaştırıyordu. Özellikle Bulgaristan, Balkanlarda yayılmak isteyen İtalya tarafından kuvvetle desteklendiğinden böyle bir ittifaka kesinlikle yanaşmıyor, toprak taleplerini ve azınlık haklarını gerekçe göstererek birliğin kurulmasını engelliyordu (Armaoğlu, 2007: 338).

Bulgaristan'ın dahil olduğu bir siyasi birleşmenin mümkün olamayacağı ortadaydı. Dolayısıyla Bulgaristan'ın tek başına pakt için tehlike yaratmayacağı görüşü hasıl oldu. Buna istinaden 14 Eylül 1933'te Yunanistan ile *"Samimi Anlaşma Paktı"*, Romanya ile 17 Ekim 1933'te, Yugoslavya ile 27 Kasım 1933'te *"Dostluk, Saldırmazlık, Hakem ve Uzlaşma Antlaşmaları"* imzalandı. Böylelikle Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya dolaylı olarak birbirleri ile anlaşmış oluyorlardı. Bu 4 devlet 9 Şubat 1934'te Atina'da bir araya gelerek; imzaladıkları ikili anlaşmaları birleştirip, Balkan Paktı'nı imzaladılar. Bu anlaşma ile Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya sınırlarını karşılıklı olarak garanti edip, birbirlerine bildirmeksizin herhangi bir Balkan devletiyle siyasi harekette bulunmamayı ve herhangi bir siyasi anlaşma yapmamayı garanti ediyorlardı. Ayrıca bu pakt bütün Balkan devletlerine açık olacaktı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 329-330).

Türkiye'nin yoğun çabasıyla oluşturulan ve çeşitli sebeplerden dolayı zaten zayıf doğan bu pakt etkili bir işbirliği oluşturmaktan çok uzak kaldı. 1934-1941 yılları arasında varlığını devam ettirmiş olsa da Balkan devletlerinin tam katılımı sağlanmadığından ve İtalyan tehlikesine karşı bölgesel bir savunma oluşturamadığından beklenen etkiyi gösteremedi; Bulgaristan'dan gelebilecek bir saldırının engellenmesi amacıyla öteye gidemedi. Balkan Paktı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan yeni dengelerle beraber geçerliliğini yitirdi (Değerli, 2008: 117).

Değişen koşullar Türkiye'ye bölgesel işbirliğiyle yetinmemesi gerektiğini gösterecek, onu Avrupalı devletlerle sıkı bir işbirliğine zorlayacaktır. Montreux Boğazlar Sözleşmesi bunun güzel bir örneğini teşkil eder.

Lozan Barış Anlaşması'nda ele alınan konulardan biri de Boğazlar Meselesidir; Lozan'da Çanakkale ve İstanbul Boğazları'ndan geçişi düzenleyen ve Boğazlar bölgesinin güvenliğine dair hükümler barındıran bir sözleşme imzalanmıştı. Sözleşme, Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazı'ndan denizden ve karadan geçişleri ayrıntılı bir şekilde düzenliyordu. Savaş ve barış zamanlarında Boğazlar her türlü geçişe açıktı ancak Türkiye savaşıyorsa düşman gemilerine karşı Devletler Hukukuna uygun önlemler alabilirdi. Ayrıca Boğazlar bölgesinde askerden arındırılmış bir şerit oluşturulacaktı. Buna göre İstanbul Boğazı'nın her iki tarafında 15 km. içeriye uzanan bölüm ile Emir Adası dışında tüm Marmara adaları, Çanakkale Boğazı'nda bir taraftan Saroz Körfezi, diğer taraftan Bozcaada karşısından Kara Biga'ya kadar uzanan hat içerisinde ve İmroz, Bozcaada, Tavşan Adaları ile Limni Adası'nda asker bulundurulmayacaktı. Türkiye İstanbul ve civarında güvenliğini sağlamak için en fazla 12.000 kişilik bir askeri birlik bulundurabilecekti. Geçişleri düzenlemek, yeni düzenin yürütülmesini sağlamak için bir komisyon teşkil edilecek, kurulan bu Boğazlar Komisyonu sözleşmede imzası bulunan devletlerinden oluşacak başkanı da Türk olacaktı (Turan, 1996: 168-169).

Türkiye o şartlar altında Lozan Konferansında belirlenen esasları kabul edip imzalamak durumunda kaldı ancak sözleşme içerisinde yer alan pek çok madde kabul edilecek türden değildi. Başkanı Türk de olsa Boğazlar Komisyonu'nun varlığı Türkiye'nin bağımsızlık haklarını zedelemekte, tam bağımsızlık ilkesi bağdaşmamaktaydı. Ayrıca önemli bir güvenlik sorunu vardı; evet Boğazlar Statüsünün yabancı gemilerin geçişi ile ilgili maddeleri Misak-ı Milli'ye uygundu ancak Boğazların silahsızlandırılması Türkiye'nin güvenliği açısından riskliydi. Zira Boğazların güvenliğini sağlama görevi Milletler Cemiyeti'ne verilmişti fakat 1930 yılından sonra ortaya çıkan gelişmelerde görüldü ki Milletler Cemiyeti düzeni korumada, barışı ve güvenliğini sağlama da yetersiz kalıyordu (Kurtcephe ve Beden, 2015: 333-334).

İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi, Almanya Ren Bölgesini silahlandırması, Avusturya'nın ise zorunlu askerliği yeniden başlatması karşısında Milletler Cemiyeti'nin pasif kalması ve şartların değişmesi Türkiye'ye, Boğazların durumunu gündeme getirme ve harekete geçme olanağı tanıdı. Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki; Türkiye'nin sınırlarındaki devletlerle barışı sağlamak için ittifaklar kurması, güvenlik anlaşmaları yapması, uluslararası arenada aktif rol üstlenerek dünya barışına katkıda bulunmayı amaçlaması, problemlerini diplomasi yoluyla çözmeye çalışması Batı dünyası tarafından takdir ediliyordu (<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II8.pdf>)

Türkiye Boğazlar Sözleşmesi'nin zamanın koşulları göz önünde bulundurularak değiştirilmesini ilk defa 1933'te Londra'daki silahsızlanma konferansında teklif etti. Bu isteğini yinelemeye devam etse de 1936 yılına kadar olumlu karşılanmadı. 1936 yılına gelindiğinde Türkiye fiili olarak harekete geçti, 11 Nisan 1936 yılında Lozan Barış Anlaşması'na taraf olan ülkelere nota göndererek; Avrupa'nın silahlanmasının Boğazları tehlikeye düşürdüğünü ve yaşanan gelişmeler karşısında Boğazlar Sözleşmesi'nin düzenlenmesi gerektiğini bildirdi. Bu çağrıya İtalya haricindeki tüm taraf devletlerin olumlu cevap vermesiyle birlikte Boğazların mevcut konumunun değiştirilmesi adına yeni bir konferans toplandı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 334-335).

Yapılan görüşmeler sonucunda 20 Temmuz 1936 tarihinde yeni bir Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. İstediği sonuca ulaşan Türkiye Boğazlar üzerinde tam hakimiyet hakkı elde etmiş oldu. Buna göre Boğazlar Komisyonu kaldırılacak, her iki kıyının da askersizleştirilmesi şartı sona erdirilerek, Türkiye'nin kıyılarda istediği gibi tahkimat yapabilmesinin ve asker bulundurabilmesinin önü açılacaktır. Boğazlardan ticaret gemileri tam serbestlikle geçebilecek, savaş gemilerinin geçişi ise; Türkiye tarafsız ve savaş dışında ise, savaşan tarafların gemileri boğazlardan geçemeyecek, Türkiye bir savaşa girerse veya savaş tehdidi karşısında kalırsa, savaş gemilerinin geçişi tamamen Türkiye'nin takdirine bırakılacaktır. Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin savaş gemileri ancak bazı esaslara uymaları kaidesi ile serbestçe geçebileceklerdir (Kurtcephe ve Beden, 2015: 335; Ertan, 2016: 227). Sözleşme 20 yıl süre ile yapılmıştı fakat taraf devletlerden hiçbiri sözleşmenin feshedilmesi için talepte bulunmadığından hala yürürlüktedir. Yapılan Boğazlar Sözleşmesi, dünyanın hızla II. Dünya Savaşı'na gittiği bir dönemde Türkiye'nin büyük bir başarısı niteliğindedir. Türk yöneticileri bu başarıyı, meseleyi zamanında gündeme getirme, kararlılıkla savunma ve sabırla takipçisi olma gayretiyle elde etmiş oldular (<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II8.pdf>).

Türkiye'nin Lozan Barış Anlaşması'ndan sonra, bölgesel güvenliğini sağlamak adına adımlar attığını daha önce söylemiştik. Bunun güzel bir örneğini teşkil eden Sadabat Pakti; İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Sadabad isimli yazlık sarayında imzalandığı için bu isimle anılır.

Türkiye'nin İslam ülkeleri ile olan ilişkileri Lozan öncesinde başlar. 1 Mart 1921 tarihinde Afganistan'la yapılan Dostluk Anlaşması ile Türkiye'yi tanıyan ilk Müslüman ülke Afganistan olmuştu. Zamanla ilişkiler geliştirildi ve 25 Mayıs 1928'de yeni bir dostluk anlaşması imza edilerek, işbirliği pekiştirildi. İran'la 1926 yılında yapılan *Güvenlik ve Dostluk Anlaşması* ile ilk kez iki devlet birbirine yaklaştı ancak İran'ın Kürt çetelerine destek vermesi ve sınır problemleri dolayısıyla ilişkiler ilerletilemedi. Bu durum 1932 yılına böyle devam etti. Aynı yıl iki adet yeni anlaşma yapıldı ve bunun bir sonucu olarak 1934 yılında İran Şahı Rıza Pehlevi Türkiye'ye geldi ve ilişkiler yeniden başladı. Irak'la sınır meselemiz olan Musul Meselesi'nin halledilmesi ile de Irak'la olan ilişkiler iyileştirilerek, üç farklı anlaşma yapıldı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 331).

Ekim 1934'te Türkiye, İran ve Irak, Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü Aras'ın önderliğinde Cenevre'deki Birleşmiş Milletler Merkezi'nde bir ön antlaşma imzaladı. Bu antlaşmaya üç ay sonra Afganistan da imza attı. İran-Irak arasında yaşanan sınır meselesi olan Şattülrap problemi ve İran'ın Bahreyn'i ilhak meselesi müzakereler sonucunda çözüldü. Böylelikle Türkiye, İran, Irak ve Afganistan Tahran'da bir araya gelerek 8 Temmuz 1937 tarihinde antlaşma metnini imzaladılar. 25 Haziran 1938'de yürürlüğe giren antlaşma beş yılığına geçerli olacak ancak taraflardan biri bitiş tarihinden altı ay önce antlaşmanın sona erdiğini bildirmezse pakt beş yıl daha geçerli olacaktı (Bilge, 2008: 382). Taraflar Milletler Cemiyeti ve Briand-Kellog Paktına bağlı kalmayı, birbirlerinin içişlerine karışmamayı, sınırlarına saygı duymayı ve birbirlerine karşı herhangi bir saldırıya kalkışmamayı taahhüt ediyorlardı. Böylece Türkiye Batıdan sonra Doğuda da bir güvenlik sistemi oluşturacak ve sınırlarında devletlerle barış politikasını güçlendirecekti (<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II8.pdf>)

Türkiye, Balkan Paktı'nın yanında Sadabat Paktı'nı da imzalayarak bölgedeki barışa katkı sağlayan önemli devletlerden biri olduğunu gösterdi. Pakтын faaliyete girişinden kısa müddet sonra II. Dünya Savaşı çıktığından yürürlüğü askıya alındı. II. Dünya Savaşı'nın ardından tekrar yürürlüğe girmesi tasarlandıysa da sadece hukuki varlığı 1979'da İran'ın feshetmesine dek sürdü. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batılı ülkelerin teşvik ve desteğiyle 1955 yılında Bağdat Paktı imzalanacak ve bu defa Afganistan'ın yerini Pakistan alacaktı (Bilge, 2008: 382).

Hatay Orta Doğu'ya açılan yollar üzerinde bulunan stratejik bir konumdadır. Özellikle 19 yüzyıldan itibaren Musul, Kerkük ve Basra Körfezi'ndeki petrolere ulaşmak bağlamında önemi daha da arttığından İngiltere, Fransa ve Rusya arasında bölgede bir nüfuz mücadelesi başladı. 1917 yılında Bolşevik İhtilali sonrasında Rusya'nın kendi iç politikasına dönmesiyle İngiltere ve Fransa etkisi arttı. 16 Mayıs 1916 tarihinde Osmanlı topraklarının paylaşıldığı Sykes-Picot Antlaşması uyarınca da bu bölge Suriye topraklarına dahil edilerek Fransız etki alanına bırakıldı (Akçora, 1995: 379-380).

I. Dünya Savaşı sırasında İngiliz ordusunun taarruzu karşısında Mustafa Kemal orduyu; önce Halep'e ardından da Fırat'a kadar bir hat oluşturarak Hatay'a çekti ve burada yeni bir cephe oluşturdu. İskenderun Sancağı (Hatay) olarak isimlendirilen bu bölge Mütarekeden bir hafta sonra İngilizler tarafından işgal edildi. 15 Eylül 1919'da İngiltere ve Fransa arasında imzalanan “*Suriye İtilafnamesi*” uyarınca da resmen el değiştirerek Fransa'ya bırakıldı. Fransızlar genel olarak Güney ve Güneydoğu bölgelerinde gerçekleştirdikleri işgallerde Adana, Urfa, Antep ve Maraş'ta yerel direnişle karşılaştıklarından başarı sağlayamadan 20 Ekim 1921 tarihinde “*Ankara Anlaşması*” ile bölgeden çekildiler (Kurtcephe ve Beden, 2015: 323-324).

Ankara Anlaşması Adana, Antep, Urfa ve Maraş'ı kurtarması bakımından önemlidir ancak İskenderun Sancağı için aynı kurtuluşu sağlayamadı. Oysaki çoğunluğu Türk olan bölge Misak-ı Milli sınırları içerindeydi. 1921 tarihli bu anlaşma ile İskenderun sancağına özel bir statü verildi, Türk unsurlarının çıkarlarının gözetildiği hükümler de içeren bu anlaşma ile Türk halkı, kültürlerini devam ettirebilmek adına her türlü teşkilattan faydalanabilecek, Türkçe resmi dil olarak kabul edilecekti (Melek, 1991: 6). Bu şartlar altında sancak Suriye gibi Fransız mandası altına girmiş oluyordu. Yani İskenderun sancağı için kurulacak bu özel yönetim şekli aslında gelecekte Hatay'ın anavatanına katılması için gerekli zemini yaratmış olacaktı. Buna istinaden 8 Ağustos 1922'de İskenderun Sancağı'nda özerk yönetim kuruldu ve Lozan Barış Konferansı'nda da Ankara Anlaşması şartları aynen kabul edildi (Kurtcephe ve Beden, 2015: 324; Yalçın vd., 2002: 439).

Buna göre İskenderun Sancağı Suriye sınırları içerisinde özerk bir yönetim anlayışına sahip olacaktı. 1922 ve 1924 yılları arasında İskenderun sancağına tanınan bu ayrıcalıklara zamanla yeni düzenlemeler getirilerek sancak Suriye'ye bağımlı hale getirilmeye çalışıldı. Buna ek olarak Türklerin haklarının kullanılmasına izin verilmemesi üzerine bölgedeki Türkler Ocak 1926 yılında Suriye Meclisinde bulunan İskenderun sancağı temsilcileri aracılığı ile Suriye'den ayrılıp doğrudan Fransa Hükümeti'ne bağlanmak istediler. Fransa'nın bunu kabul etmesi üzerine Sancak Meclisi bir anayasa hazırlayarak bağımsızlığını ilan etti ancak Suriye buna itiraz edince eski statüsüne dönmek zorunda kaldı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 324-325).

1936 yılına kadar geçen süre içerisinde İskenderun Sancağı'ndaki Türkler, Türkiye'ye bağlanmak istediklerini defaatle ifade etseler de bu tarz eylemlere karşı bölgedeki Fransız yöneticilerinin tavrı sertti. Hal böyle olunca Atatürk “*Sancak Sorunu*”nu kesin bir çözüme bağlamak zamanının geldiğini düşünmekteydi. Aslında daha Paris'te Fransız-Suriye görüşmeleri yapılırken kararı bu yöndeydi ancak, Montreux Boğazlar Konferansı'nı tehlikeye atmak istemediğinden, Fransa ile bir gerginlik çıkmasından kaçındı. Nihayet, 20 Temmuz 1936 Montreux Sözleşmesi'nin imzalandığı gün Türkiye'ye dönen Atatürk Afet Hanıma “*Şimdi Antakya, İskenderun, yani Sancak meselemiz var*” diyecektir (Atabey, 2015: 194).

Ancak 9 Eylül 1936'da Fransa'nın Suriye mandaterliğinden çekilmesi bütün dengeleri değiştirdi. Zira Fransa sahip olduğu bütün egemenlik haklarını Suriye Hükümeti'ne veriyor dolayısıyla İskenderun Sancağı üzerindeki haklarını da devretmiş oluyordu. Türkiye buna derhal karşı çıktı ve konu Milletler Cemiyeti'nde görüşülmeye başlandı, Türkiye'nin meseleyi ikili görüşmelerle çözme isteğine karşın Fransa'nın Suriye'yi de buna dahil etmek istemesiyle ilişkiler tekrar gerildi, hatta İskenderun sancağından halk ve Fransız polisi arasında kanlı olaylar yaşandı (Kurtcephe ve Beden, 2015: 325).

İki devlet arasındaki gerginliğin tırmanması ve sancakta olayların artması üzerine İngiltere'nin aracılığı ile birtakım kararlar alındı ve bu kararlar Milletler Cemiyeti tarafından da kabul edildi. Buna göre İskenderun Sancağı içişlerinde tam bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı olacak bir şekilde Anayasa ile yönetilen “*ayrı bir varlık olarak*” kabul edildi. Türkçe ve Arapça resmi dil olacaktı. Bundan sonra 29 Mayıs 1937'de Sancak'ın milli bütünlüğünü teminat altına alan ve Türkiye-Suriye sınırını tespit eden bir anlaşma yapıldı. Bu gelişmeler sonrasında seçime gidildi ancak Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanan seçim yönergesi Türkler adına bazı haksızlıklar içeriyordu. Türkiye bu duruma karşı tavrını koysa da yapılan bu yolsuzluk Türkiye'ye askeri harekattan başka bir manevra bırakmıyordu (Kurtcephe ve Beden, 2015: 325-326).

Fransa, bir yandan Türkiye'nin bu sert ve kararlı tutumu karşısında, bir yandan da Avrupa'daki siyasi durumun iyice gerginleşmesinden dolayı Türkiye ile sıcak bir çatışmayı göze alamadı ve Hatay meselesinde Türkiye'ye karşı daha ılımlı bir tavır takınmaya başladı (Atabey, 2015: 197). İki taraf da meseleyi barışçı yollardan çözmek için harekete geçtiler; 3 Temmuz 1938'de bir askeri anlaşma imzalandı, buna göre her iki taraf da İskenderun Sancağı'nın mülki bütünlüğünün ve siyasi statüsünün garantörleri oldular. 4 Temmuz 1938'de ise Türkiye ve Fransa arasında bir dostluk anlaşması imzalandı. Türk-Fransız askeri ve siyasi antlaşmalarının imzalanmasından sonra Hatay'da seçime gidildi ve Türkler 40 milletvekilliğinden 31'ini kazandılar. Seçimlerin ardından Meclis, 2 Eylül 1938 günü ilk toplantısını gerçekleştirdi. Aynı gün İskenderun Sancağı bağımsız bir devlet statüsüyle Türkçe olarak "*Hatay Devleti*" adını aldı ve Atatürk'ün de adayı olan Tayfur Sökmen, Hatay Cumhurbaşkanlığına getirildi ve Hatay Devleti bu şekilde bir yıl boyunca bağımsız kaldı. 29 Haziran 1939'da Hatay Meclisi'nde yapılan bir oylama ile tüm milletvekillerinin oybirliği sonucunda Hatay'ın anavatanına katılmasına karar verildi (Atabey, 2015: 198; Kurtcephe ve Beden, 2015: 326).

Hatay'ın anavatanına katılması için çalışmalar hızla devam ederken 1938 yılında Atatürk'ün, esaretten kurtardığı Hatay'ın anavatanına katıldığını göremeden vefat etmesi en hüzünlü hadise olmuştu. Atatürk'ün ölümü, bütün dünyayı, Türkiye'yi olduğu gibi Hatay halkını da sonsuz üzüntü ve kedere boğmuştu. Fakat bu çalışmaların devam etmesini ve Hatay'ın Anavatanına bağlanma gayretini azaltmayacaktır (Atabey, 2015: 199). Hatay diplomasinin bütün incelikleri kullanılarak, titizlikle yapılan çalışmalar sonucunda anavatanına bağlanacaktır.

- Akçora, E. (1995). "Hatay'ın Anavatana İlhakının Türk Dış Politikasındaki Yeri". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XI(32): 379-405.
- Atabey, F. (2015). "Hatay'ın Anavatana Katılma Süreci". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(7): 193-209.
- Armaoğlu, F. (2007). *20 Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)*. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- Bilge, M. L. (2008). "Sadabat Pakı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, 35: 381-382.
- Değerli, E. S. (2008). "Türkiye'nin Balkan Ülkelerine yakınlaşma Çabaları: Balkan Pakı". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2): 115-134.
- Ertan, T. F. (2016). *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Kurtcephe, İ. ve Beden, A. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Eğitim Yayınevi, Konya.
- Melek, A. (1991). *Hatay Nasıl Kurtuldu*. TTK Yayınları, Ankara.
- Sofuoğlu, A. "Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası II". *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*, <http://www.ait.hacettepe.edu.tr/egitim/ait203204/II8.pdf>, (19.08.2020).
- Turan, Ş. (1996). *Türk Devrim Tarihi III (İkinci Bölüm)*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Yalçın, D. vd. (2002). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

1	Türkiye için Balkan Paktı'nın kurulması neyi ifade ediyordu?
2	Montreux Boğazlar Sözleşmesi Türkiye'ye ne gibi kazanımlar sağlamıştır?
3	Sadabat Paktı'nın kurulma evresini aktarınız.
4	Türkiye'nin Hatay'ın anavatanına katılması sürecinde takip ettiği politikayı tartışınız.